

Forslag til vern av Ljanselvdalen etter naturmangfoldloven

Fra: Naturvernforbundet i Oslo og Akershus
Miljøprosjekt Ljanselva

Til: Statsforvalteren i Buskerud, Østfold, Oslo og Akershus
Byråd for miljø og samferdsel
Bymiljøetaten

Vedlegg:

- NOAs medlemsblad Grevlingen nr. 2/2024 – Redd de biologisk rike elvedalene i Oslo ([lenke](#))
- Fem kart over elva med grønstruktur og eiendomsforhold

Herved oversendes et begrunnet forslag om varig vern av Ljanselvdalen etter naturmangfoldloven. Verneforslaget støttes av Oslo Elveforum.

1. Generelt om naturverdier og vernebehov for byens elvedaler

Fra naturens side har Oslo-gryta trolig landets største mangfold av naturtyper og arter. Det skyldes en kombinasjon av gunstig klima, godt jordsmonn og innslag av kalkrik berggrunn. De samme faktorene lokket menneskene hit fra gammelt av, og nå finner vi landets største befolkningskonsentrasjon her. Det aller meste av den opprinnelige, artsrike naturen er i dag borte – dyrket opp eller bygget ned. Rester av viktig natur finner vi hovedsakelig på øyene og i elvedalene. Mens flere naturreservater er opprettet på øyene, har ingen av elvedalene fått slik vernestatus. Kort oppsummert er situasjonen slik:

- Alle elvedalene er biologisk viktige.
- Alle har rødlistearter – noen flere titalls.
- Alle har viktige naturtyper.
- Ingen er vernet etter naturmangfoldloven.
- Mange av elvedalene har høy rekreasjonsverdi.
- Det er press på gjenværende grønne belter.

Vi mener at gjenværende natur langs byens ti vassdrag bør sikres varig mot ytterligere inngrep. Det vil være i tråd med politiske visjoner om bevaring av byens blågrønne struktur. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) har lenge argumentert for en samlet verneplan for byens elvedaler og vi gjentar herved dette ønsket. Vi foreslår at byens politiske ledelse gir Bymiljøetaten i oppgave å utarbeide en slik verneplan. Vedlagte elektroniske versjon av NOAs tidsskrift «Grevlingen» (nr. 2 for 2024) oppsummerer verneverdier og vernebehov for byens ti elvedaler.

For en av elvedalene, Lysakerdalen, har Statsforvalteren nylig opprettet vernesak. Lysakerelva er grenseelv mellom Oslo og Bærum, og de to kommunene samarbeider nå om vern. Lysakerdalen planlegges vernet som naturreservat under ordningen med frivillig vern av skog. Både langs Lysakerelva og andre elvedaler er betydelige deler av gjenværende grønne belter kommunal eiendom, hvilket er et godt utgangspunkt for frivillig vern.

Vi ønsker å bidra med kunnskap og synspunkter på hvordan hver enkelt elvedal kan få et best mulig, langsiktig vern. I dette brevet tar vi for oss Ljanselvdalen.

2. Verneforslag for Ljanselvdalen

Geografi og eiendomsforhold

Fra Lutvann og Nøklevann i Østmarka renner elva 14 km til Fiskevollbukta i Bunnefjorden. Viktigste sidebekker er Gjersrubbekken og Prinsdalsbekken. Nesten hele elva går åpent, og mye av elvelandskapet er intakt. Sammenlignet med de andre elvedalene har Ljanselva relativt uberørte, og stedvis meget brede, kantsoner av natur.

Vedlagte fem kart viser elvas forløp, omkringliggende bebyggelse og veisystemer, bredden av vegetasjonsbelter og viktige eiendomsforhold. Kommunal eiendom, angitt med grønn strek, kanter det meste av elveløpet. Rødbrune partier eies av OBOS. Viktige tilleggsopplysninger er gitt under omtale av hvert kartblad. OBOS sine eiendommer overlapper sterkt med biologisk viktige partier. Obos er blitt orientert av oss om verneforslaget.

Kart Ljanselva-nord-1 viser strekningen nedover fra utløpet av Skraperudtjern, forbi Skullerud skistadion, under T-banebro og ned til det store veikrysset ved E6. Midtre deler av denne strekningen har fremdeles en del gammel, storvokst og dødved-rik skog, inkludert sumpskog. En mye brukt turvei går fra parkeringsplass og opp til Skullerudstua. Tilleggsinformasjon: Skullerud gård eier partier på østsiden av elva i kartets høyre del.

Kart Ljanselva-2 viser strekningen nedover fra E6, nær bebyggelse, til dalen åpner seg ved møtet mellom Brattvollveien 38 og Munkerudkleiva 2. Partier i øvre halvdel har turvei på elvas sydside gjennom et skogsbelte. I Leirskallen eier OBOS det rødbrune partiet vest for turstien, men også et vel så stort område øst for turstien.

Sydligste del av kartet, der dalen åpner seg med bredt skogsbelte på begge sider, viser starten på en lang og biologisk viktig strekning nedover. Rødbrunt skogsområde på østsiden eies av OBOS, mens Munkerudsletta Borettslag eier skogen på vestsiden av elva.

Kart Ljanselva-3 viser fortsettelsen av elvedalen nedover, med brede skogspartier på begge sider, helt ned til veikrysset ved Ljabru/Hauketo. Det meste av strekningen gir et uberørt inntrykk, og benevnes av lokalbefolkningen som «urskogen». Stier finnes, men kan være ganske kronglete. OBOS eier de to rødbrune skogsområdene. Munkerudsletta Borettslag eier skogen på vestsiden av elva i kartets øverste del.

Kart Ljanselva-4 viser nedre del av dalføret, med ganske brede belter av skog på begge sider. En turvei går langs østsiden.

Vedtatte reguleringer

Hundre meter på hver side er regulert til naturvernområde/friområde (unntak er trafikk-knutepunkt ved Hauketo). Grøntbeltet langs elva ble sikret ved et bystyrevedtak i 2003 (reguleringsplan S-3986). Viktige arealer er regulert til spesialområde naturvern. Vedtak etter plan- og bygningsloven kan imidlertid omgjøres av kommunen. Betegnelsen «Ljanselva miljøpark» benyttes ofte om dalføret, men dette er ikke et juridisk begrep som beskytter naturen. Vi mener at den viktigste naturen bør få et sikrere, langsiktig vern gjennom naturmangfoldloven.

Biologiske verdier

Flere viktige naturtyper (ni forskjellige) og minst 20 rødlistearter finnes langs vassdraget. Det er observert 65 fuglearter, hvorav tre rødlistearter: dvergspett, vendehals og skogdue. Tettheten av hekkende fugl er høy. Femten pattedyrarter er registrert.

Strekningen som populært kalles Urskogen (hovedsakelig kart 3), er særlig verdifull biologisk. Naturtyper: Viktig bekkedrag, mye gråor-heggeskog, naturbeitemark, litt rik sump- og kildeskog og gammel barskog. Antall kartfestede rødlistearter her er 15. Hele 149 arter av dyr og planter ble registrert i dette partiet 5.5.2023 av kjukelaget i Sopp- og nyttevekstforeningen. Jordsmonnet er godt, og vegetasjonen er variert og rik med høystauder. Skogen inneholder store og gamle trær, mange arter av trær og busker, og stedvis rikt med død ved fra flere tresorter, i ulike dimensjoner og stadier av nedbrytning. Dette betyr en stor rikdom av nisjer, både for fugl og pattedyr, men ikke minst for insekter, moser, lav og sopp. Vern av gjenværende grønne belter på denne elvestrekningen, i produktiv lavlandsskog på Østlandet, vil bidra til å fylle en klar mangel i vernearbeidet for skog. I tillegg er naturmiljøet opplevelsesrikt og egner seg til forskning og undervisning på ulike nivåer.

Også strekningen i kart 4 har store biologiske verdier. På begge sider av elveløpet finnes storvokst og artsrik skog, med mye død ved. Her hekker bl.a. skogdue, ulike sangere og flere spettearter. Tettheten av hekkende fugl er høy. Her er grevlinghi, og rådyr observeres. Skogspartiene på nordvestsiden er uten ferdsel og fredelige for dyrelivet. Skogspartiene på sydøstsiden er stedvis meget brede, med god buffersone mot bebyggelse. Langs elveløpet finnes en rekke ulike biotoper, og vintererle og fossefall kan observeres.

Viktigheten av å beholde så brede grønne belter som mulig

Landskapsøkologien viser klare sammenhenger mellom et naturområdes størrelse og antall arter som kan leve der. Store naturområder har flere arter enn små områder, og de har større og mere levedyktige bestander av hver enkelt art. Store naturområder kan produsere et overskudd av individer, mens små områder kan være avhengige av tilskudd av individer utenfra. Den langstrakte elvedalen fungerer som en biologisk korridor som forbinder bynaturen med Marka og bidrar til at en rekke arter av pattedyr og fugler kan observeres av beboere i by og tettbygde strøk. Sideveis vil dalens natur «levere» arter til nærliggende rester av natur i byggesonen. For eksempel kan ulike meisearter, som beboerne på Midtåsen i vest kan observere på fuglebrettet om vinteren, være født i Ljanselvdalen. Den rikdommen av fuglearter som i dag finnes i og omkring elvedalen, kan i stor grad være avhengig av at vegetasjonsbeltene opprettholdes i deres nåværende bredde. Det gjelder ikke bare hekkende fugl, men også fugler på trekk og ulike rovfugler som kan bruke dalføret som jaktområde. Lar vi inngrep som hogst og bebyggelse innskrenke dagens grønne belter, kan biomangfoldet (og dermed opplevelsesverdien) i området reduseres. Vi viser til aktuelle byggeplaner for OBOS øst for Urskogen. Kantslitasje i form av tråkk, kasting av hageavfall, ulike små inngrep osv. er også et problem i mindre naturområder.

Ljanselvdalens verdi som friluftslivsområde

Miljødirektoratet har kartlagt viktige friluftslivsområder i «Naturbase faktaark». Ljanselvdalen betegnes der som «svært viktig friluftslivsområde» under områdetypen «grøntkorridor» (ID FK00042122). Partiet kalt «urskogen» nevnes som spesielt opplevelsesrikt.

Forslag til verneformer

Vi mener at to brede, grønne belter langs Ljanselva oppfyller kravene til naturreservat etter naturmangfoldloven. Det gjelder den såkalte «urskogen», som er strekningen i kart nr. 3 og nederste del i kart nr. 2, samt naturen langs elva i kart nr. 4. Økologisk erfaring tilsier at disse skogsmiljøene med rik bakkevegetasjon, mange treslag, store trær og både liggende og stående død ved, er artsrike. Som naturtype vil slik skog fylle en klar mangel i det systematiske skogvernarbeidet. Vi mener at vi ikke har tid til å vente på mer detaljerte artsundersøkelser, men sikre naturkvalitetene i tide. Vitenskapelige kartlegginger av grupper som insekter, lav, mose og sopper kan foretas i etterkant, når biotopene er sikret varig vern.

Sikring av store deler av elvedalen som naturreservat vil garantere et varig og godt rekreasjonstilbud til tusenvis av byens beboere. Det vil også være trygge og lærerike utfartsområder for barnehager og skoler, samt tilby interessante forskningsmuligheter for studenter og universitetsansatte. Elvedalen har også en rekke kulturminner. Det er unikt at så mange verneverdier kan ivaretas samtidig på et begrenset område. I nedre deler kan man vurdere kombinasjon av reservat og landskapsvern.

Vern etter naturmangfoldloven bør kombineres med en skjøtselsplan, som gir rom for nødvendig rydding av stier, vedlikehold av enkle broer og kanskje enkle tilretteleggingstiltak for undervisning og opplevelse. Vår visjon er at varig vern av denne elvedalen er en god gave til fremtiden.

Med vennlig hilsen

Trine Johnsen

Håkon Eide Gundersen, daglig leder

Miljøprosjekt Ljanselva

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Org nr 997 867 815

Org nr 970 013 555

www.osloelveforum.org/ljanselva/milja/

www.noa.no